

Güler, H. N. (2023) Uzaktan Çalışma ile İlgili Lisansüstü Çalışmaların Analizi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), s. 64-77. DOI: 10.47138/jeaa.1268406

UZAKTAN ÇALIŞMA İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Analysis Of Graduate Studies Relating to Remote Working

Hale Nur GÜLER¹

ÖZET

Covid-19 pandemisine karşın çalışanların sağlığının korunmasına yönelik önlem olarak yaygın hale gelen uzaktan çalışma, dönemin ve kurumların yapılarına bağlı olarak kalıcı hale gelmeye başlamaktadır. Uzaktan çalışmanın kurumlar ve bireyler açısından yararlı olduğu kadar gelişmesi gereken yönleri de bulunmaktadır. Uzaktan çalışma için kurumlar ve çalışanlar açısından ihtiyaçların belirlenmesi ve çözümlerin geliştirilmesi için bu alanda yapılan çalışmaların önemi yüksektir. Bu çalışmada uzaktan çalışma ile ilgili Türkiye’de yapılan lisansüstü tez çalışmalarının analizi yapılmıştır. Bibliyometrik analizde 2015-2021 yılları arasında yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelenmiştir. Lisansüstü tezlerin yazım yılları, bağlı bulunan üniversiteler, enstitüler, anabilim dalları, konuları, tezlerin dili, sayfa sayıları ve yüksek lisans ve doktora tezleri ayırımında uzaktan çalışma ile beraber incelenen kavramlara ulaşılmıştır. Uzaktan çalışma ilgili, esnek çalışma, evde çalışma, evden çalışma, tele çalışma, uzaktan çalışma kelime grupları için arama yapılarak tezler elde edilmiştir. Çalışmada lisansüstü çalışmaların yılları ile dahil oldukları enstitüler arasındaki ilişkinin belirlenmesi için de SPSS 25.0 ile Ki kare testi yapılmıştır. Uzaktan çalışma ile ilgili yüksek lisans tezlerinin en fazla Bahçeşehir Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi’nde yapıldığı görülmektedir. Tezlerin %86’ının sosyal bilimler enstitülerinde ve işletmede (%41) ve çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkilerinde (%20) çalışıldığı görülmektedir. Tezlerin konularına bakıldığında yüksek lisans tezlerinin daha çok çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri (%36) ve işletme (%29) olarak belirtildiği görülmektedir. Çalışmanın uzaktan çalışmanın anlaşılabilirliğinin artırılması için alanla ilgilenen araştırmacı yönetici ve çalışanlara yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Çalışma, Esnek Çalışma, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tezler, Ulusal Yazın

ABSTRACT

Remote working, which has become widespread with the aim of protecting the health of employees due to the Covid-19 pandemic, is starting to become permanent depending on the structures of the period and institutions. While remote working is beneficial for institutions and individuals, there are also aspects that need to be improvement. Studies in this area are of great importance in order to determine the needs and develop solutions for institutions and employees for remote working. In this study, the graduate thesis studies conducted in Turkey on remote working was analysed. In the bibliometric analysis, the postgraduate thesis studies between the years 2015-2021 were examined. In terms of writing years of postgraduate theses, affiliated universities, institutes, departments, subjects, language of theses, number of pages, and master's and doctoral theses, the concepts examined together with distance work have been reached. Theses were obtained by searching for word groups related to remote working, flexible working, working from home, teleworking. In the study, Chi-square test was conducted using with SPSS 25.0 to determine the relationship between the years of postgraduate studies

¹ Dr. Öğretim Görevlisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, grhalenur@gmail.com,_ORCID: 0000-0002-6333-1849.

and the institutes they are involved in. It was found out that most of the master's thesis related to distance work were conducted in Bahçeşehir University and Gazi University. It was determined that 86% of the theses were studied in social sciences institutes and in the department of business (41%), and in the department of labor economics and industrial relations (20%). When the topics of the theses are examined, it was determined that the master's theses are mostly stated as labor economics and industrial relations (36%) and business (29%). It is thought that the study will be beneficial to researchers, managers and employees who are interested in the field in order to increase the intelligibility of remote working.

Keywords: Remote Working, Flexible Working, Bibliometric Analysis, Graduate Thesis, National Literature

GİRİŞ

Teknolojik gelişim ve dönüşüm pek çok sektörde etkili olmaktadır. Teknolojideki ilerleme uygun olan sektörlerde şirketlerin uzaktan çalışma ile tam zamanlı ya da dönüşümlü olarak faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Çin' in Wuhan eyaletinde 2019' dan itibaren başlayıp tüm dünyada etkili olan koronavirüs salgını 11 Mart 2020' de 114 ülkede görülmesi sebebi ile Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (BBC, 2020). Virüsle mücadele açısından Sağlık Bakanlığı tarafından virüsle mücadele kapsamında bulaşıcılığın engellenebilmesi için vatandaşların evde kalmaları ve sosyal mesafe kuralına uymaları maske ve eldiven kullanımına özen göstermeleri önerilmiştir (www.saglik.gov.tr). Tüm dünyada pek çok ülkede virüsün etkisinin görülmesi ile birçok önlemin alınması gerekli olmuştur (Gilbert, vd. 2020: 871).

Koronavirüs salgını ölümcül sonuçlara neden olması ve hızlı şekilde yayılması nedeni ile halkın sağlığını tehdit etmesi ve hükümetlerin pek çok önlem almasını gerekli kılmıştır (Kraemer vd. 2020: 25). Uygun olan sektörler için kurumlarda uzaktan çalışmaya başlanması da bu önlemler arasındadır. Koronavirüs salgını kişilerin özel hayatlarının yanı sıra çalışma hayatını da derinden etkilemektedir. Koronavirüs salgını ile şirketler uzaktan çalışma modelini benimsemeye başlamışlardır (Serinikli, 2021: 281).

Uzaktan çalışma (tele çalışma) şirketlerin çalışanlarının merkez ofislerine gitmek ve enerji maliyeti yaratmak yerine, evlerine yakın yerlerde çalışmalarına olanak sağlayacak bilgisayar ve iletişim teknolojisi bileşenlerine sahip bir ağ olarak ifade edilmektedir (Nilles, 1975: 1143). Uzaktan çalışma ilk defa trafikte zaman kaybedilmesinin önlenmesi, yakıt maliyetlerinin düşürülmesi, gürültü kirliliği, hava kirliliği gibi çevreye verilen zararların önlenmesi için örgütler tarafından uygulanmıştır (Bojovic vd, 2020: 2). Uzaktan çalışma yerine literatürde kullanılan terimler “tele çalışma”, “telecommuting”, “telework, teleworking”, “evden çalışma”, “e-çalışma”, “sanal çalışma”, “mesafeli çalışma”, “dağıtılmış çalışma”, “workshifting” veya “esnek çalışma” olarak görülmektedir. Uzaktan çalışma işin iş yeri dışındaki bir yerde yapılması, işin yapılacağı yer ile iş yeri arasında işin yapılabilmesi için dijital iletişim araçlarıyla bağlantı kurulması ile gerçekleşmektedir (Ölçer, 2004: 146). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) uzaktan çalışmayı çalışanın iş yerinde diğer çalışanlarla kişisel temasını ayırarak teknoloji desteği ile işin merkezi ofislerden ve üretim tesislerinden uzak yerlerde yapılması olarak tanımlamaktadır (Görmüş, 2020: 485). Uzaktan çalışma modelinde çalışanların başarılı olabilmeleri için bilgi

sistemlerinin yapısı, işyeri büyüklüğünün ve takım çalışmasının önemi büyüktür (Ölçer, 204: 151).

Literatürde uzaktan çalışmanın uygulanış biçimleri için farklı modeller yer almaktadır. Bu uygulanış şekillerinden biri ev ofis ve uydu merkezlidir. Uzaktan çalışmanın uygulama sıklığına göre haftada bir gün, haftada birden fazla gün, haftanın her günü şeklindedir. Diğer yandan uzaktan çalışmaya yönelik istatistiksel farklılıklar temel alınarak yapılmış bir sınıflandırma da sözleşmeli uzaktan çalışma; kişinin bir iş veren için sözleşme temelinde çalıştığı ve normal iş saatleri içinde ayda en az bir gün uzaktan çalıştırılması, çalışan uzaktan çalışması, tam veya yarı zamanlı normal iş saatlerinde çalışanın ayda en az bir gün uzaktan çalıştığı iş şeklidir (Bajizikova vd, 2016: 34). Bir başka sınıflandırmada uzaktan çalışmayı işyeri hareketlilik düzeyi ve iletişim teknolojilerini kullanma sıklığı temel alınmıştır. Buna göre düzenli ev eksenli uzaktan çalışanlar, evden de dahil olmak üzere çeşitli yerlerde çalışanlar, kısmi ev eksenli uzaktan çalışanlar şeklinde sınıflandırılmıştır (Lopel-Igual ve Rodriguez- Modrano, 2020: 2).

20 Haziran 1996 tarihli Uluslararası Çalışma Konferansında evde çalışanlar hakkında 177 sayılı Sözleşme ile tavsiye karar kabul edilmiştir. Sözleşme, 22 devletin onaylamasıyla 22 Nisan 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar 177 sayılı Sözleşme 13 ve 184 sayılı kararlarla uzaktan çalışmada çalışma terimine açık olarak yer verilirse de bu belgeler evde çalışma uygulamasının ilk hukuki dayanağı olmaları bakımından önemlidir (Aydınöz, 2014: 7). Uzaktan çalışma çalışanın işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu için iş görme edimini evde ya da teknolojik iletişim araçlarının yardımı ile işyeri dışındaki bir yerde yerine getirmesi ile yazılı kurulan iş ilişkisidir. Uzaktan çalışmada klasik işyeri tanımının dışına çıkılarak çalışanın çalıştığı yeri serbestçe belirlemesi ile uygulanan çalışma sistemi ifade edilmektedir. Uzaktan çalışma ile oluşan gider ve masrafların teknolojik iş ile ilgili araç ve gereçlerin işveren tarafından karşılanması gerektiği belirtilmektedir. Uzaktan çalışma uygulamalarında çalışanların ücretlerinde kesinti ya da indirimin yapılmayacağı ifade edilmektedir. Uzaktan çalışmanın 06.05.2016 tarihli 6715 sayılı kanun ile 4857 sayılı İş Kanunu'nda yapılan değişiklikler sonucu düzenlenmiş ise de Koronavirüs salgını süresinde daha çok uygulama alanı oluşmuştur. Salgınla mücadele kapsamında işin niteliği gereği uzaktan çalışmaya uygun olarak yapılabilecek işler ise çalışanlar için bu model teşvik edilmektedir (İSMMMO, 2021).

Şirketler ofis maliyetlerinde azalma, trafik için harcanan sürenin azalması, servis maliyetlerinde tasarruf amacı ile esnek çalışma modeline geçiş konusunda çalışmaları bulunmaktadır. Uzaktan çalışmanın bazı şirketlerde denenmekle birlikte engelli, hamile ve doğum yapmış çalışanlar için işe adaptasyon sürecinde uygulandığı bilinmektedir. Koronavirüs salgını ile birlikte önlem amaçlı kapanmaların da gereği uzaktan çalışma yaygınlaşmıştır. 10.03.2021 tarih ve 31419 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan Uzaktan Çalışma Yönetmeliği ile yasal bir statüye kavuşarak uzaktan çalışmanın çerçevesi netleşmiştir.

Kurumsal bağlılık, kurum kültürü, örgütsel öğrenme ve işe yabancılaşma konularında da uzaktan çalışma ile birlikte ortaya çıkabilecek olumsuzlukların olabileceği ifade edilmektedir (Öztürkoğlu, 2013: 121). Uzaktan çalışmanın kısa ve uzun vadede yararları ve zararları, açısından çalışma metotları ile ilgili

gelişime ihtiyaç duyulan noktalar, sektör, kurum, birim bazında belirlenecektir. Çalışanlar uzaktan çalışma ile işe geliş gidiş masraflarında da tasarruf sağlamaktadır. Kıyafet masraflarının azalması da çalışanların tasarruf edebilmelerine imkân sağlamaktadır. Çalışanların iş ortamında devamlı olarak baskı ve gözlem altında hissetmesi sebebi ile uzaktan çalışmada suiistimal etmeyen kişilerde performans artışına sebep olduğu da ifade edilmektedir (Görücü, 2018: 285).

Eviden çalışmada çalışan çalışma saatlerini kendisi ayarlayabilmektedir. Zamanın esnek olması ile verimlilik artışı doğmaktadır (Naktiyok, 2001: 49; Eyrenci ve Bakırcı, 2000: 16). İşverenler için avantajlarına bakıldığında uzaktan çalışma verimlilik artışı, yer ve mekan açısından maliyet tasarrufu, motivasyon artışı, rapor ve işe devamsızlık sorunlarında azalma olduğu belirtilmektedir (Alkan Meşhur, 2007: 267). İşverenler açısından ofis harcamalarındaki düşüş, öğle yemeği ve çay kahve giderlerinde düşüş de uzaktan çalışmanın avantajları arasında ifade edilmektedir (Görücü, 2018: 296).

Çalışanlar ve işverenler açısından uzaktan çalışmanın olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Çalışanlar açısından toplumdaki uzak şekilde izole olarak çalışmak psikolojik yönden rahatsızlık yaratmaktadır (Hobs ve Armstrong, 1998: 3). Çalışanların iş arkadaşlarından uzakta kalarak iletişimlerinin azalması iş ortamındaki iletişimi ve karşılıklı etkileşimi azaltarak, bilgi alışverişi ve motivasyon açısından düşüşe neden olmaktadır. Çalışanların somut iş çıktılarının olmaması durumlarında daha uzun süre kendilerini bilgisayar başında tutmaları gerektiği inancına sebep olarak onları yıpratmaktadır (Görücü, 2018: 297).

Çalışanların işyerinin gelişim hızına ayak uyduramamaları ve kariyer konusunda geri kalmaları, iş yerine bağlılıktaki düşüş, çalışanların ev ortamında sürekli bölünmeleri ve odaklanamamaları, hareketsiz kalmaları sebebi ile fiziksel sorunların doğması da uzaktan çalışma ile birlikte oluşan dezavantajlar arasındadır (Kırcı, 2019: 183; Ward ve Shabba, 2001: 62). İşverenler açısından bakıldığında da çalışanlara ulaşım ve iletişim kurma uzaktan çalışma modeli ile daha zor hale gelmektedir (Ward ve Shabba, 2001: 61). Teknolojik açıdan da oluşabilecek güvenlik zafiyetinin engellenmesi için gelişim ve tedbir gerekmektedir. Uzaktan çalışma modelinde çalışanlarla iletişim halinde olmak ofisteki çalışmalara göre daha zor olmaktadır. Uzaktan çalışmada yöneticilerin çalışanlara toplantılarla ve düzenli aralıklarla diğer teknolojik ekipmanlarla ulaşmaları gerekmektedir.

Uzaktan çalışmanın beyaz yakalı çalışanlara etkilerinin incelendiği bir çalışmada uzaktan çalışma ile teknik yetersizliklerin geliştirilmesi gerektiği, iş yükünün arttığı, çalışma saatlerinin esnediği ve uzadığının, işyeri disiplininin azaldığı ifade edilmektedir. Uzaktan çalışmanın olumlu yanlarında ise maddi ve zaman tasarrufu yapılabildiği, çalışanların evlerindeki işlerle daha çok ilgilenme fırsatlarının doğduğu, verimliliğin ve yaratıcılığın arttığı, rahat ve esnek sağlıklı ortamın yakalanabildiği belirtilmektedir (Akbaş Tuna ve Türkmendağ, 2020: 3246).

Uzaktan çalışmaya yönelik tespitler ve önerilerin belirlenmesi için yapılan çalışmada çalışma süresinin esnemesi nedeni ile özel hayat ve iş hayatının dengesinin bozulduğu belirtilmektedir. Evde çalışma sırasında çalışanların sürekli çevrimiçi olmasının beklenmesi ile aileye ayrılacak zamanda azalış olmaktadır (Erdayı, 2021: 1233). Çalışanların evde çalışması ile izolasyona sebep olduğu ve eki ruhunun

etkilendiği ve çalışanların yalnızlaştığı belirtilmektedir. Çalışanların çalışma sürecinde gözlemlenebilir takip edilebilmesi amacıyla geliştirilen teknolojik ya da diğer uygulamaların kişisel verilerin ihlaline girmemesi için gerekli tedbirleri alınması gerektiği belirtilmektedir. Çalışmada uzaktan çalışma modelinin sağladığı maliyet avantajları sebebi ile daha da yaygınlaşacağı öngörülmektedir (Baycık vd, 2021: 1722).

Uzaktan çalışma ile performans ilişkisinin incelendiği bir çalışmada uzaktan çalışmanın performansa olumlu etkisi olduğu belirtilmektedir (Senel, 2021: 5). Uzaktan çalışma ile çalışanların elde ettiği avantajların incelendiği bir çalışmada yaşam kalitesinin artması, aile ilişkilerinin gelişmesi, işe gidip gelme maliyetinin düşmesi ve verimlilik artışı olumlu çıktılar olarak belirtilmektedir (Teo ve Lim, 1998: 253). İş yaşam dengesi ile uzaktan çalışma için yapılan bir çalışmada esnek çalışma ortamı, ulaşım sorununun ortadan kalkması, işi bölen unsurların kalmaması avantajlar arasında belirtilirken, iş ve özel yaşam dengesinin belirsizleşmesi, hareketsizlik ve sosyal etkileşimin azalmasını da olumsuzluk ifade edilmektedir (Uysal ve Çayır Yılmaz, 2020: 26).

Çalışanlar açısından bakıldığında uzaktan çalışmanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Koronavirüs salgını sebebi ile yaygınlaşan uzaktan çalışmanın elde edilen avantajları sebebi ile uzun süre devam edeceği işverenlerin uzaktan çalışma modelleri için uygulamalar ve değişiklikleri doğacak ihtiyaçlara göre şekillendirecekleri öngörülmektedir. Bu kapsamda bakıldığında uzakta çalışmada şirketler ve çalışanlar açısından ihtiyaçların ortaya konulması, uzaktan çalışma için gündemdeki konuların yakından izlenmesi ve bu alanda yapılacak çalışmalar önemlidir.

Bu çalışmada Türkiye’ de yapılan lisansüstü çalışmalar incelenmektedir. Uzaktan çalışmaya yönelik yazılan lisans üstü çalışmaların bibliyometrik olarak incelenmesi alanla ilgilenen araştırmacı, yönetici ve kurumlara yararlı olacağı düşünülmektedir.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Covid-19 pandemisi ile birlikte uzaktan çalışma daha yaygınlaşmaktadır. Uzaktan çalışmanın kurumlar ve çalışanlar açısından yararları olduğundan uygun olan sektör ve iş yerleri için kalıcı hale geleceği öngörülmektedir. Uzaktan çalışmanın kurumlar ve çalışanlar açısından yararları olduğu gibi geliştirilmesi gereken yönleri de bulunmaktadır. Uzaktan çalışmanın anlaşılabilir hale gelmesi için bu alanda yapılan çalışmalar önemlidir. Bu çalışmada uzaktan çalışma ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin alanla ilgilenen yönetici ve araştırmacılara yararlı olacağı düşüncesi ile uzaktan çalışmanın birlikte incelendiği kavramlar ve yoğunluklarının belirlenmesi yapılan çalışmaların sistematik olarak sınıflandırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada 2015-2021 yılları arasında uzaktan çalışma ilgili Türkiye’ de yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Araştırma nitel olarak kurgulanmıştır. Veri toplama yöntemi olarak araştırmada doküman incelemesi yapılmıştır. Bibliyometrik analizi ilk defa 1922’ de E. Wyndam

Hulme tarafından kullanılmıştır (Pritchard, 1969: 348). Daha sonra Pritchard (1969) tarafından istatistiksel biyografi yerine bibliyometri olarak terim haline getirilmiştir (Kodaş, 2014: 99). Bibliyometrik çalışmalarda belgeler veya yayınlar belirli özellikleri kapsamında analiz edilmektedir (Al ve Çoştur, 2007: 144). Bibliyometrik çalışmalarda yayınlanan çalışmalar gözlemlenir, değerlendirilir ve tanımlanır. Bu nicel çalışmalar ile sistematik, şeffaf ve tekrarlanabilen inceleme süreci ile kalite yakalanmaktadır (Zupic ve Cater, 2015: 430). Bir bilim dalıyla ilgili yapılmış çalışmaların durumunu, yönelimlerini ve gelişimlerini ortaya koyan çalışmalar bibliyometrik çalışmalardır (Üsdiken ve Pasadeos, 1993: 73).

İncelenmek istenen çalışmaların yayınlanan yılı, konusu, yazar ve kaynakça sayısı, atıfları, dergi, yöntem gibi kriterlerin sınıflandırılması ile gruplandırılmaktadır (Ulu ve Akdağ, 2015: 6). Geçmiş yıllarda yapılan çalışmaları sentezlemek araştırma konusunun gelişimi için yararlı olmaktadır. Bibliyometri karar vericiler, yöneticiler, bir araştırma projesi yürütenler, bilim uzmanları, kütüphaneciler ve bilimsel araştırmacılar için sıkça başvurulan bir araştırma yaklaşımıdır (Pendlebury, 2008, 2).

Çalışmada lisansüstü çalışmaların yılları ile dahil oldukları enstitüler arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyinin incelenmesi için Ki kare testi yapılmış, son yıllarda uzaktan çalışmanın incelendiği enstitülerde yıllar arasında farklılık olup olmadığı anlamlılık açısından anlaşılması sağlanmıştır. Konuya gösterilen ilginin enstitü ve yıl bazlı farklılığının birlikte ele alınabileceği diğer değişkenlerle de olan ilişkisi açısından önemli görülmektedir. “Uzaktan çalışma” konusunda Türkiye’de yazılan lisansüstü tezler araştırmanın evrenini, araştırmanın örneklemini ise Türkiye’de 2015 ve 2021 yılları arasında yapılmış olan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ulaşım izni verilmiş ve verilmemiş olan “uzaktan çalışma”, “esnek çalışma”, “evden çalışma”, “evde çalışma”, “tele çalışma” konularında yazılan ve tez başlıklarında bu kelime gruplarını içeren tezler oluşmaktadır.

2.BULGULAR VE YORUM

Uzaktan çalışma ile ilgili yazılan tezlerle ilgili bulgulara bu bölümde yer verilmektedir. Uzaktan çalışma ile ilgili taranan kelime gruplarına göre 2015-2021 yılları arasında dağılımları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Kelime Gruplarına Göre Dağılım

Başlıklar	Adet	%
Esnek çalışma	39	80%
Evde çalışma	4	8%
Evden çalışma	3	6%
Tele çalışma	1	2%
Uzaktan çalışma	2	4%
Genel Toplam	49	100%

Tezlerin türlerine göre dağılımları Tablo 2’de gösterilmektedir. Uzaktan çalışma yüksek lisans tezlerinde daha çok inceleme konusu olmuştur. Uzaktan çalışma konusunun yüksek lisans tezlerinde

daha çok görülmesinin sebebi eğitim öğretim dönemi itibari ile çalışma süreleri yönünden doktora tezlerine göre daha kısa sürede tamamlanmaları nedeniyle olabilir. Uzaktan çalışmanın çalışma hayatına daha çok girdiği günümüzde lisansüstü tezlerde yüksek lisans ve doktora bazında artış gösterebileceği düşünülmektedir.

Tablo 2: Tez Türleri

Tür	Adet	%
Yüksek lisans	42	86%
Doktora	7	14%
Genel Toplam	49	100%

Uzaktan çalışma ile ilgili 2015-2021 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin dağılımı Tablo 3' te gösterilmektedir. Doktora tezlerinde uzaktan çalışma konusunun arttığı görülmektedir.

Tablo 3: Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Adet	%
2017	3	43%
2016	2	29%
2018	1	14%
2015	1	14%
Genel Toplam	7	100%

Uzaktan çalışma ilgili yazılan yüksek lisans tezlerinin yıllara göre dağılımı Tablo 4' te gösterilmektedir. Yüksek lisans tezlerinde en fazla uzaktan çalışmanın incelendiği yıl 2019 yılı olmuştur. 2019 yılından bu konunun ele alınmasındaki sebep Koronavirüs salgınıyla birlikte uzaktan çalışmanın öneminin oldukça artmış dolay olabileceği yönünde yorumlanabilir.

Tablo 4: Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Adet	%
2019	14	33%
2020	7	17%
2017	7	17%
2018	6	14%
2016	3	7%
2015	3	7%
2021	2	5%
Genel Toplam	42	100%

Tablo 5' te doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 5: Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Adet	%
Dokuz Eylül	1	14%
Ege	1	14%
Gazi	1	14%
İstanbul	1	14%
Kocaeli	1	14%

Marmara	1	14%
Orta Doğu Teknik	1	14%
Genel Toplam	7	100%

Tablo 6' da yüksek lisans tezlerinin üniversitelere göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 6: Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Adet	%
Bahçeşehir	5	12%
Gazi	5	12%
İstanbul	4	10%
Dokuz Eylül	3	7%
Marmara	2	5%
Yeditepe	2	5%
Anadolu	2	5%
Ankara Hacı Bayram Veli	2	5%
Diğer (1 er adet)	17	40%
Genel Toplam	42	100%

Tablo 7' de tezlerin enstitülere göre dağılımı gösterilmektedir. Uzaktan çalışma hem doktora hem de yüksek lisans tezlerinde sosyal bilimler enstitülerinde daha çok incelenmektedir. Uzaktan çalışma daha çok sosyal bilimlerde incelenmekte olup zaman içinde diğer enstitülerce de ele alınması disiplinlerarası çalışmalar kapsamında çok yönlü incelemeler açısından literatüre katkı sağlayacaktır.

Tablo 7: Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	Doktora	%	Yüksek lisans	%	Genel Toplam	%
Fen bilimleri	0	0	2	5%	2	4%
Lisansüstü eğitim	0	0	2	5%	2	4%
Sosyal bilimler	7	1	38	5%	45	86%
Genel Toplam	7	1	42	5%	49	100%

Tablo 8' de tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı gösterilmektedir. Anabilim dalları açısından bakıldığında doktora tezlerinin işletme ve sosyoloji; yüksek lisans tezlerinin ise işletme ve çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkilerinde çalışıldığı görülmektedir. En çok işletme, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri anabilim dalında inceleme konusu olan uzaktan çalışmanın pek çok sektörde ve işletme fonksiyonlarında zaman içinde artarak incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

Tablo 8: Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Doktora	%	Yüksek lisans	%	Genel Toplam	%
İşletme	2	29%	18	43%	20	41%
Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri	1	14%	9	21%	10	20%
Özel hukuk	1	14%	3	7%	4	8%
Sosyoloji	2	29%	2	5%	4	8%
Kamu yönetimi	0	0%	2	5%	2	4%
Amme idaresi	0	0%	2	5%	2	4%
Hukuk	1	14%	1	2%	2	4%
Çalışma ekonomisi	0	0%	1	2%	1	2%

Endüstriyel tasarım	0	0%	1	2%	1	2%
İnsan kaynakları	0	0%	1	2%	1	2%
Halkla ilişkiler ve tanıtım	0	0%	1	2%	1	2%
Mimarlık	0	0%	1	2%	1	2%
Genel Toplam	7	100%	42	100%	49	100%

Tablo 9’ da doktora tezlerinin konu dağılımları görülmektedir. Doktora tezlerinde uzaktan çalışmanın hukuksal boyutu birden fazla kez incelemeye alınmıştır.

Tablo 9: Doktora Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı

Konular	Adet	%
Hukuk	2	29%
Sosyoloji	1	14%
İşletme	1	14%
Hastaneler	1	14%
Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri	1	14%
Hemşirelik	1	14%
Genel Toplam	7	100%

Tablo 10’ da yüksek lisans tezlerinin konu dağılımları görülmektedir. En çok çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, işletme ve hukuk olarak dağılım görülmektedir. Yüksek lisans tez konularında ise çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri ve işletme konularına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde uzaktan çalışma ile beraber çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, işletme ve hukuk konularının incelenmesi uzaktan çalışmanın iş yaşantısında etkin hale geldiği bugünlerde ilk etapta çalışanlar işletme yöneticileri ve akademisyenler tarafından çözümlenmesi ve anlaşılması gereken konular arasından olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 10: Yüksek Lisans Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı

Konular	Adet	%
Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri	15	36%
İşletme	12	29%
Hukuk	5	12%
Kamu yönetimi	4	10%
Ekonomi	1	2%
Mimarlık	1	2%
Endüstri ürünleri tasarımı	1	2%
Eğitim ve öğretim	1	2%
Sosyoloji	1	2%
Halkla ilişkiler	1	2%
Genel Toplam	42	100%

Tablo 11’ de doktora tezlerinde uzaktan çalışma ile birlikte incelenen değişkenler yer almaktadır. Doktora tezlerinde uzaktan çalışma ile birlikte öne çıkan değişen sayısı inceleme yapılan yıllar

kapsamında henüz görülmemektedir.

Tablo 11: Doktora Tezlerinde Uzaktan Çalışma İle Birlikte İncelenen Değişkenler

Değişken	Adet	%
Çalışma hayatı	1	13%
Çalışma hayatında dönüşüm	1	13%
İş yaşam dengesi	1	13%
Örgütsel bağlılık	1	13%
Prekalleşme	1	13%
Toplumsal cinsiyetçilik	1	13%
Türk hukuku	1	13%
Türk iş hukuku	1	13%
Toplam	8	13%

Tablo 12’ de yüksek lisans tezlerinde uzaktan çalışma ile birlikte incelenen 1’den fazla kez tekrar eden değişkenler yer almaktadır. Yüksek lisans tezlerinde 1 kez incelenen değişkenler verimlilik, kişilik özellikleri, iş yeri inovasyonu, çalışan tutumu, ödünç iş ilişkisi, çalışma ilişkileri, işe devamsızlık algısı, denkleştirme esasına göre çalışma, Türk iş hukuku, dijital dönüşüm, mimari tasarım, dinlenme süreleri ve tatiller, tükenmişlik, eğitim, çalışan memnuniyeti, enformasyon teknolojisi, işten ayrılma niyeti, engelli çalışanlar, kadın çalışanlar, erkek kimliği, esnek çalışma biçimleri, kullanıcı memnuniyeti, iş aile yaşamı dengesi, çalışan anneler, iş becerikliliği, stres, iş tasarımı, Türk kamu yönetimi, yaratıcılık, çalışan katılımı, yeni istihdam politikaları, bilgi toplumu kuramları, yönetici tutumu, iş ve yaşam doyumu ve işçi konfederasyonları olarak belirlenmiştir. İçinde bulunulan koronavirüs salgını nedeniyle uzaktan çalışmanın iş yaşam dengesi üzerinde incelenmesi, kadınların ev iş ve aile yaşantısı içindeki rolleri nedeniyle yoğunluklarının yüksek olması sebebiyle incelemelerin yapıldığını ifade etmek mümkün olacaktır.

Tablo 12: Yüksek Lisans Tezlerinde Uzaktan Çalışma ile Birlikte İncelenen Değişkenler

Değişken	Adet	%
İş yaşam dengesi	5	9%
Kadın istihdamı	3	6%
İş tatmini	3	6%
Motivasyon	2	4%
X Y Z kuşak çalışanları	2	4%
Örgütsel bağlılık	2	4%
Diğer	36	68%
Toplam	53	100%

Tezlerin ortalama sayfa sayıları Tablo 13’ te gösterilmektedir. Doktora tezlerinin sayfa sayılarının yüksek lisans tezlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Sayfa Sayısı

Tür	Ortalama sayfa sayısı
Doktora	294
Yüksek lisans	147

Tezlerin dilleri Tablo 14’ te gösterilmektedir. Tezlerin ağırlıklı Türkçe olarak yazıldıkları görülmektedir.

Tablo 14: Türlerine Göre Tezlerin Dili

Dil	Doktora	%	Yüksek lisans	%	Genel Toplam	%
Türkçe	6	86%	40	95%	46	94%
İngilizce	1	14%	2	5%	3	6%
Genel Toplam	7	100%	42	100%	49	100%

Tablo 15’te çalışmaların buldukları enstitüler ve yıllar arasındaki ilişkinin anlaşılması için Ki kare testi yapılmıştır. $p < 0,005$ olduğu için enstitülerle yıllar arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Farklı enstitülerle yıllar arasında yapılan çalışmaların sayılarının farklı olup olmadığı incelenerek farklı enstitülerin yıllar bazında çalışma sayıları arasındaki farklılık anlamlıdır. Konuya gösterilen ilgili enstitü ve yıllar bazında değişkenlik göstermektedir.

Tablo 15: Enstitü ve Yıllar Arasındaki İlişki

Enstitü		Yıl		Toplam	p	Fisher exact
		2015-2018	2019-2021			
Sosyal bilimler	Adet	26	19	45	0,026	0,042
	Beklenen değer	23,9	21,1	45		
Fen bilimleri ve Lisansüstü eğitim	Adet	0	4	4		
	Beklenen değer	2,1	1,9	4		
Toplam	Adet	26	23	49		
	Beklenen değer	26	23	49		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 2015 ve 2021 yılları arasında Türkiye’ de yazılan uzaktan çalışma ile ilgili lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu amaçla verilere YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde bulunan lisansüstü tezlerin künye bilgilerine erişilmiştir. Tezlerin yazım yılları, bağlı bulunan üniversiteler, enstitüler ve anabilim dalları, konuları, tezlerin dili, sayfa sayıları ve yüksek lisans ve doktora tezleri ayırımında uzaktan çalışma ile beraber incelenen kavramlara ulaşılmıştır. Uzakta çalışma ilgili, esnek çalışma, eve çalışma, evden çalışma, tele çalışma, uzaktan çalışma kelime grupları için arama yapılarak tezler elde edilmiştir. Uzaktan çalışma ile ilgili YÖK Ulusal Tez Merkezi verilerine göre 49 adet lisansüstü tez yazılmıştır. Lisansüstü tezlerin %86’sı yüksek lisans %14’ü doktora tezidir. Yıllara göre doktora tezlerine bakıldığında 2017 yılında en fazla sayıda (%43), yüksek lisans tezlerinde ise 2019 yılında en fazla sayıda (%33) tezin yazıldığı görülmektedir.

Uzaktan çalışmanın incelendiği doktora tezlerinin yoğunlaştığı bir üniversite görülmezken yüksek lisans tezlerinin Bahçeşehir Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde diğer üniversitelere göre daha çok incelendiği görülmektedir. Tezlerin %86'sının sosyal bilimler enstitülerinde çalışıldığı işletme anabilimdalında (%41) ve çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri anabilimdalında (%20) oranında sıklıkla çalışıldığı görülmektedir. Tezlerin konularına bakıldığında yüksek lisans tezlerinin daha çok çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri (%36) ve işletme (%29) olarak belirtildiği görülmektedir. Doktora tezlerinde uzaktan çalışma ile birlikte ele alınan kavramların ağırlıkları aynı iken, yüksek lisans tezlerinde ele alınan kavramların daha çok iş yaşam dengesi (%9), kadın istihdamı (%6), iş tatmini (%6) olduğu görülmektedir. Tezlerin %94'ünün Türkçe yazıldığı ve ortalama sayfa sayılarının doktora tezlerinde 294 ve yüksek lisans tezlerinde 147 olduğu görülmektedir. Lisansüstü çalışmaların buldukları enstitüler ve yıllar arasındaki ilişkinin anlaşılması için Ki kare testi yapılmıştır. $p < 0,005$ olduğu için enstitülerle yıllar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Yıllara göre enstitülerdeki farklılık anlamlıdır. 2019 yılından itibaren çalışmaların sosyal bilimler enstitüleri dışında farklı enstitülerde yapıldığı görülmektedir. Uzaktan çalışmanın anlaşılabilirliğinin artması için pek çok disiplinde ele alınması sektörlere kurum ve çalışanlara yararlı olacaktır.

Uzaktan çalışmanın covid-19 pandemisi ile birlikte daha yaygın hale gelmesi ile konunun önemi daha da artmaktadır. Çalışanlara ve kurumlara uzaktan çalışmanın yararları bulunduğu gibi uzaktan çalışma bazı noktalarda paydaşlar için yönetilmesi zor olan süreçler de doğurmaktadır. Uzaktan çalışmanın yaygınlaşması ile zaman içinde kurumsal ve bireysel açıdan ihtiyaçlar daha da anlaşılır hale gelecektir. İlerleyen dönemlerde uzaktan çalışma ile daha fazla yarar sağlanabilmesi için ihtiyaçlara yönelik süreçlerin yönetilmesi oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında uzaktan çalışma ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların artması ve birlikte ele alınan konu ve alanların artması konunun anlaşılmasına daha fazla olanak sağlayacak sektörler açısından gelişime katkıda bulunacaktır. Bundan sonraki araştırmacılar uluslararası dizinlerde yer alan çalışmaları da ortaya koyarak uzatan çalışma ile ilgilenen araştırmacı kurum ve yöneticilere yarar sağlayabilecektir. Uzaktan çalışma ile ilgili yapılan lisansüstü tezleri incelemeye alarak oluşturulan bu bibliyometrik çalışmanın uzaktan çalışmanın farklı değişkenlerle ilişkisini konu edinerek bu alanda çalışmalarını geliştirmek isteyen kurumlar, çalışanlar ve tüm araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş Tuna, A., ve Türkmendağ, Z. (2021). Covid-19 Pandemi Döneminde Uzaktan Çalışma Uygulamaları ve Çalışma Motivasyonunu Etkileyen Faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3246–3260.
- Al, U.ve Çoştur, R. (2007) "Türk Psikoloji Dergisi'nin Bibliyometrik Profili", *Türk Kütüphaneciliği* 21(2), 142-163.
- Alkan Meşhur, F. H. (2007). Geleceğin Çalışma Biçimi Tele Çalışmaya İlişkin Yaklaşımlar, *Akademik Bilişim*, 7(09), 265-272.
- Aydınöz, G. (2014). İş Hukukunda Tele (Uzaktan) Çalışma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Baycık, G., Doğan, S. Dulay, Yangın, D. ve Yay, O. (2021). COVID 19 Pandemisinde Uzaktan Çalışma: Tespit ve Öneriler, *Çalışma ve Toplum*, 3, 1683-1723.
- BBC (2020), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51614548> (Erişim tarihi: 16.08.2020).

- Bajzikova, L., Sajgalikova, H., Wojcak, E., & Polakova, M. (2016). How Far Is Contract And Employee Telework Implemented In Smes And Large Enterprises? (Case of Slovakia), *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 235, 420-426.
- Bojovic, D., Benavides, J., & Soret, A. (2020). What We Can Learn From Birdsong: Mainstreaming Teleworking in A Post-Pandemic World, *Earth System Governance*, 5, 100074. 1-5
- Erdayı, A. U. (2021). İş yeri dışında bir esnek çalışma modeli olarak ev eksenli tele çalışma: Beklentiler ve sorunlu alanlar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 1211-1246, <https://doi.org/10.21550/sosbilder.844684>
- Eyrenci, Ö., ve Bakırcı, K. (2000). Dünyada ve Türkiye'de Evde Çalışma ve Eve İş Verme, İstanbul Ticaret Odası.
- Gilbert, M., Pullano, G., Pinotti, F., Valdano, E., Poletto, C., Boëlle, P. Y., and Gutierrez, B. (2020). Preparedness And Vulnerability Of African Countries Against Importations of COVID-19: A Modelling Study. *The Lancet*, 395(10227), 871-877.
- Görmüş, A. (2020). Kovid-19 Pandemisi Döneminde Sosyal Mesafeli Çalışma Biçimi: Tele-Çalışma. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Görücü, İ. (2018). Tele Çalışma (Evde Çalışma), İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar, 2, 285-305.
- Hobs, D., ve Armstrong, J. (1998). An Experimental Study Of Social And Psychological Aspects Of Teleworking: The Implications For Tele- Education.
- ILO, (2020). https://www.ilo.org/ankara/publications/wcms_759299/lang--tr/ (Erişim Tarihi: 23.11.2020).
- İstanbul Serbest Muhasebiciler Mali Müşavirler Odası, (2021). https://archive.ismmmo.org.tr/YAYINLAR/e_kitap/uzaktan_calisma_usul_ve_yontemleri.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2021)
- Kırcı, B. (2019). Evden Çalışma: Özgürlük Mü Esaret Mi?. *Dokuz Eylül University Journal Of Graduate School Of Social Sciences*, 21(1).
- Kodaş, D. (2014), *International Journal of Wine Business Research (IJWBR) Dergisinin Bibliyometrik Özellikleri Açısından İncelenmesi*, VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası, Aydın, 98-112.
- Kraemer, M.U., Yang, C.H., Gutierrez, B., Wu, C.H., Klein, B., Pigott, D.M., du Plessis, L., Faria, N.R., Li, R., Hanage, W.P., Brownstein, J.S. (2020). "The Effect Of Human Mobility and Control Measures On The COVID-19 Epidemic in China." *Science*. 25-45.
- López-Igual, P., & Rodríguez-Modroño, P. (2020). Who Is Teleworking And Where From? Exploring The Main Determinants Of Telework In Europe. *Sustainability*, 12(21), 8797.1-15
- Naktiyok, A. (2001). Yer ve Zaman Kavramından Bağımsız Çalışma: Bireysel Etkileri Üzerine Bir Uygulama.
- Nilles, J. (1975). Telecommunications and Organizational Decentralization. *IEEE Transactions on Communications*, 23(10), 1142-1147
- Ölçer, F. Telework: 21. Yüzyılın Yeni Çalışma Biçimi. *Öneri Dergisi*, 6(22), 145-165.
- Öztürkoglu, Y. (2013). Tüm Yönleriyle Esnek Çalışma Modelleri, *Beykoz Akademi Dergisi*, 1 (1), 109-129.
- Pendlebury, D. A. (2008). White paper using bibliometrics in evaluating research. Research department, Thomson Reuters, Philadelphia, PA USA. 8 Eylül 2011 tarihinde http://wokinfo.com/media/pdf/UsingBibliometricsinEval_WP.pdf adresinden erişildi.
- Pritchard, A. (1969). "Statistical Bibliography or Bibliometrics", *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Sağlık Bakanlığı (2020). <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 16-17.05.2020).
- Senel, S. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde Yaygınlaşan Uzaktan Çalışma Modelinin Performansa Etkisinde Covid-19'a Yakalanma Korkusunun Ara Değişken Rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstinye Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Serinkli, N. (2021). Covid 19 Salgın Sürecinde Örgütsel Değişim: Uzaktan/Evden Çalışma Modeli, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 277-288.
- Teo, T. S., ve Lim, V. K. (1998). Factorial Dimensions And Differential Effects Of Gender On Perceptions Of Teleworking. *Women In Management Review*.
- TİSK, (1999), *Çalışma Hayatında Esneklik*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No:190, Ankara
- Ulu, S. ve Akdağ, M. (2015) "Dergilerde Yayınlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili: Selçuk İletişim Örneği", *Selçuk İletişim*, 9(1), 5-21.
- Uysal, N. ve Çayır Yılmaz, M. (2020). Akademisyenlerde İş Yaşam Dengesi ve Uzaktan Çalışmaya İlişkin Görüşlerin Belirlenmesi, *International Journal Of Social Science Academic Researches*, 4(2), 26-37.
- Üsdiken, B. ve Pasadeos, Y. (1993). Türkiye'de örgütler ve yönetim yazını. *Amme İdaresi Dergisi*, 26(2), 73-93
- Ward, N., ve Shabha, G. (2001). Teleworking: An Assessment Of Socio-Psychological Factors, *Facilities*, 19(1), 61-71.

- YÖK, (2020). Koronavirüs (COVID-19) Bilgilendirme Notu, https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx (Erişim Tarihi: 06.05.2020).
- YÖK, (2021). Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi: 09.2021).
- Zupic, I. ve Cater, T. (2015) "Bibliometric Methods in Management and Organization", *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.